

Jadwiga Zanowa

Data urodzenia: 26 czerwca 1891

Miejsce urodzenia: Chełm

Data śmierci: 30 maja 1964

Miejsce śmierci: Warszawa

Rodzice: Władysława ze Zglinickich, Tadeusz Moraczewski

Profesja: nauczycielka, doktor historii, organizatorka tajnego nauczania, bibliotekarka

Słowa kluczowe: historia szkolnictwa, tajne nauczanie, Komisja Weryfikacyjna ds. Legalizacji Tajnego Nauczania, kształcenie dziewcząt

Biogram ¹:

Jadwiga Zanowa wpisała się w historię polskiego szkolnictwa, przede wszystkim jako organizatorka tajnego nauczania w czasie zaborów, I wojny światowej i w latach okupacji 1939-1945. W niepodległej II Rzeczypospolitej, będąc dyrektorką państwowej szkoły średniej, stwarzała możliwości nauki dla dziewcząt z rodzin robotniczych i rzemieślniczych.

Urodziła się 26 czerwca 1891 r. w rodzinie ziemiańskiej o patriotycznych tradycjach. Była absolwentką Uniwersytetu Warszawskiego, w 1929 r. uzyskała stopień doktora historii na podstawie rozprawy „Stanisław Grabowski w latach 1818-1830 jako minister oświaty Królestwa Kongresowego”, napisanej pod kierunkiem prof. Marcelego Handelsmana. Pracę w szkolnictwie jako nauczycielka na warszawskich pensjach, rozpoczęła w 1910 r. W czasie I wojny światowej prowadziła konspiracyjne lekcje, a potem, w czasie studiów, wróciła do pracy na pensjach. W 1932 r. została dyrektorką prywatnego Gimnazjum Żeńskiego Jadwigi Taczanowskiej. Trzy lata później wygrała konkurs i objęła stanowisko dyrektorki filii Państwowego Gimnazjum Żeńskiego im. Marii Konopnickiej. Odważnie zarządzała szkołą, zatrudniała młodych, dobrze wykształconych nauczycieli, wprowadzała zmiany. Już po roku szkołę usamodzielniała, tworząc XII Państwowe Gimnazjum Żeńskie im. Marii Skłodowskiej-Curie. Była wielką orędowniczką kształcenia dziewcząt nie tylko z rodzin inteligenckich, ale

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

też z rodzin robotniczych, rzemieślniczych i rolniczych. Tworzyła sprzyjające warunki do zdobywania przez nie wykształcenia: przekonywała rodziców, wprowadzała bonifikaty i zwalniała z opłat za szkołę. Jej konsekwentne działania spowodowały w środowisku nie tylko przemianę poglądów na temat edukacji dziewcząt, lecz także wpłynęły na zmianę świadomości dotyczącej pozycji i roli kobiet w społeczeństwie oraz ich praw. W czasie okupacji, nie zważając na niebezpieczeństwo, prowadziła tajne nauczanie, mobilizowała uczennice i nauczycieli, organizowała egzaminy maturalne. Dzięki jej odwadze, poświęceniu i operatywności uczennice nie traciły kontaktu z nauką i kulturą, 152 zdały maturę. Tajne komplety były nie tylko realizacją szkolnych programów, to także, co było widoczne w działalności Zanowej, przekazywanie wartości patriotycznych i podtrzymywanie ducha narodowego w okresie zniewolenia okupacyjnego.

Po II wojnie światowej była współinicjatorką powołania przy kuratorium Komisji Weryfikacyjnej ds. Legalizacji Tajnego Nauczania. Przewodniczyła komisji obejmującej obszar prawobrzeżnej Warszawy w zakresie szkół ogólnokształcących. Okupacyjne absolwentki tajnych kompletów uzyskały świadectwa maturalne. Po wojnie wróciła do „swojej” szkoły, odbudowywała ją i kierowała nią do czerwca 1952 r. W latach 1927-1932 pracowała w Państwowym Banku Rolnym. Efektem jej zdolności organizacyjnych były założone w centrali tego banku i jego filiach biblioteki ekonomiczne. W tym czasie była także współautorką bibliografii z zakresu zagadnień rolnych i kredytu rolnego. Należała m. in. do Związku Nauczycielstwa Polskiego, Stowarzyszenia Dyrektorów Szkół Prywatnych, Stowarzyszenia Kobiet z Wyższym Wykształceniem, Towarzystwa Miłośników Historii.

Zmarła 30 maja 1964 r. w Warszawie. Jej bogata działalność oświatowa i środowiskowa przełamywała edukacyjne schematy i mentalne bariery, dotyczące kształcenia dziewcząt.

Bibliografia

Archiwalia:

Materiały Jadwigi Zanowej. Archiwum PAN, sygnatura sygn. III-140.

Opracowania:

Czajka J., *Historia sztandaru 13 Drużyny Harcererek im. Zofii Wocalewskiej*, Warszawa 2003.
Panienki z Saskiej Kępy. Z dziejów Pragi Południe. XII Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie (1930-1964), red. M. Malewicz, Warszawa, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, 2006.

Petrozolin-Skowrońska B., *Żeńskie Liceum Ogólnokształcące na Saskiej Kępie*, „Kronika Warszawy” 2008, nr 3 (138), s. 75-79.

Słownik biograficzny zasłużonych dla oświaty i wychowania w Warszawie i województwie stołecznym warszawskim od 1916 roku. Zeszyt czwarty, Warszawa, Leliwa, 2000.

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Miłośników Historii w roku 1927, „Przegląd Historyczny” 1928, nr 27/1.

Urban-Kalicińska M., *Życiorys Jadwigi z Moraczewskich Zanowej 1894(?)–1964*, [w:] *Panienki z Saskiej Kępy. Z dziejów Pragi Południe. XII Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie (1930–1964)*, red. M. Malewicz, Warszawa, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, 2006.

Wajs A., *Materiały do dziejów warszawskiego szkolnictwa XIX i XX w. w zasobie Archiwum Państwowego w Warszawie*, „Archeion”, 2018, t. CXIX, s. 411–425.

Zanowa J., *Sprawozdanie ze Zjazdu z dnia 5 X 1958 r. dla uczczenia 40-lecia istnienia Państwowej Szkoły im. Królowej Jadwigi*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1959, nr 1(5).

Zanowa J., *W służbie oświaty. Pamiętnik z lat 1900–1946*, Wrocław-Warszawa-Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1961.